

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіоналістики
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана факультету геології,
географії, рекреації і туризму
Катерина КРАВЧЕНКО

“ 19 ” серпня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«ПРАКТИКУМ З ПРОБЛЕМ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТУ»

рівень вищої освіти	<u>другий (магістерський)</u>
галузь знань	<u>С. Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини</u>
спеціальність	<u>С6. Географія та регіональні студії</u>
освітня програма	<u>Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток</u>
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«27» серпня 2025 року, протокол № 12

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Людмила Миколаївна НЕМЕЦЬ, д. геогр. н., професор, завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Катерина Юріївна СЕГІДА, д. геогр. н., професор, професор кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Наталія Володимирівна ГУСЕВА, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Протокол № 11 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

 Людмила НЕМЕЦЬ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми

 Людмила КЛЮЧКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «27» серпня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

 Юлія ПРАСУЛ
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Практикум з проблем регіонального розвитку» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С6. Географія та регіональні студії освітньої програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни є опанування студентами знань та навичок, необхідних для суспільно-географічного дослідження економічних, соціально-демографічних, екологічних та комплексних проблем регіонального розвитку України.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є

- 1) розглянути класифікацію проблем регіонального розвитку;
- 2) ознайомитися із досвідом аналізу та дослідження регіональних економічних, соціально-демографічних та екологічних проблем у світі;
- 3) набути навички ідентифікації проблем регіонального розвитку та визначення напрямів їхнього вирішення на різних ієрархічних рівнях;
- 4) розкрити специфіку проблем регіонального розвитку в Україні;
- 5) виконати науково-дослідницький проєкт з проблем регіонального розвитку України.

1.3. **Кількість кредитів: 3.**

1.4. **Загальна кількість годин: 90.**

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Дисципліна за вибором студента	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	
Семестр	
2-й	
Лекції	
Практичні заняття	
36/24* год.	
Самостійна робота	
54/66* год.	

* - для малочисельної групи обсяг аудиторного навчального навантаження, відведеного на вивчення навчальної дисципліни, зменшений відповідно до Положення про планування й звітування науково-педагогічних працівників Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

1.6. **Перелік компетентностей, що формує навчальна дисципліна:**

СФОРМОВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ:

інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні задачі та прикладні проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері економічної і соціальної географії, міського та регіонального розвитку, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов і вимог.

загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність працювати в команді.

спеціальні (фахові) компетентності:

СК2. Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів.

СК3. Здатність використовувати спеціальні географічні методи й підходи, геоінформаційні технології для розв'язання конкретних науково-прикладних проблем у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку.

СК4. Здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати геопланування територій різного ієрархічного рівня.

СК 7. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму, оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку.

СК8. Здатність планувати, проводити та публічно презентувати результати наукових досліджень, забезпечити зрозуміле донесення власних знань, висновків та аргументацій до фахівців і нефаківців.

СК10. Здатність використовувати професійні знання з фізичної та соціально-економічної географії у процесі комплексного вивчення територій.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує навчальна дисципліна:

ПР02. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати уміння працювати в команді.

ПР05. Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науково-прикладні проблеми, здійснювати критичну оцінку прийнятих рішень.

ПР07. Брати участь у розробленні програм та стратегій міського та регіонального розвитку, плануванні територій різного ієрархічного рівня.

ПР09. Проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, здійснювати їхню геоекологічну і соціально-економічну експертизу та моніторинг.

ПР11. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму.

ПР12. Планувати й виконувати теоретичні та прикладні дослідження, робити обґрунтовані висновки, аналізувати та презентувати результати досліджень.

ПР14. Аналізувати потенціал територій щодо здійснення господарської діяльності.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент **повинен знати:**

- сутність, специфіку та класифікацію проблем регіонального розвитку;
- досвід аналізу та дослідження економічних, соціально-демографічних та екологічних проблем регіонального розвитку в світі;
- особливості прояву проблем регіонального розвитку в Україні;

- механізм управління регіональним розвитком в Україні.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент **повинен вміти:**

- оцінювати гостроту прояву проблем регіонального розвитку в Україні;
- передбачати наслідки прояву проблем регіонального розвитку;
- застосовувати методи аналізу регіональних проблем;
- виділяти регіони за особливостями поєднання різних проблем економічного, соціально-демографічного та екологічного розвитку;
- виконувати науково-дослідницькі проекти з проблем регіонального розвитку.

1.8. Пререквізити: «Регіональні суспільно-географічні дослідження», «Регіональний розвиток та планування територій», «Суспільно-географічне прогнозування», «Сталий розвиток міст та регіонів».

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Проблеми регіонального розвитку: сутність, класифікація

Поняття про проблеми регіонального розвитку. Класифікація проблем регіонального розвитку. Класифікаційні ознаки. Галузеві проблеми регіонального розвитку: економічні, соціально-демографічні, екологічні. Комплексні проблеми регіонального розвитку.

Світовий досвід дослідження проблем регіонального розвитку. Досвід аналізу регіональних проблем в Україні. Економічні, соціально-демографічні та екологічні проблеми регіонального розвитку в Україні.

Тема 2. Демографічні проблеми регіонального розвитку України

Поняття про демографічні проблеми регіонального розвитку. Специфіка демографічних процесів в Україні: низька народжуваність («виродження» нації), висока смертність («вимирання» нації), від'ємний природний приріст (депопуляція населення), висока дитяча смертність, низький сумарний коефіцієнт народжуваності, майже найнижча в Європі очікувана тривалість життя при народженні, деформація статеві-вікової структури населення («старіння» населення, високий медіанний вік населення, переважання жінок), низька шлюбність, висока розлучуваність тощо. Регіональні особливості демографічних процесів в Україні. Проблеми депопуляції і старіння населення в регіонах України.

Специфіка міграційного руху населення України. Міграційна привабливість регіонів України. Регіони-донори і регіони-реципієнти. Маятникові міграції. Міграційні проблеми регіонального розвитку України – еміграція населення з сільської місцевості до міської, трудова еміграція українців до країн світу, «витік мізків», «витік «м'язів» тощо. Наслідки міграцій.

Вимушені міграції. Внутрішньо переміщені особи в Україні: причини появи, сучасний стан, динаміка, проблеми адаптації, заходи з їх підтримки.

Регіональна демографічна політика в Україні: сутність, напрями, інструменти – економічні (оплачувані відпустки; різні допомоги при народженні дитини; позички, кредити, податкові та житлові пільги; переваги для багатодітних сімей тощо), адміністративно-правові (законодавчі акти, що регулюють вік вступу до шлюбу, розлучуваність, ставлення до абортів і контрацепції, майновий стан матері і дітей при розпаді шлюбу, режим праці працюючих жінок тощо); виховні, пропагандистські (формування громадської думки, норм і стандартів демографічної поведінки; визначення відношення до релігійних норм, традицій і звичаїв; політика планування сім'ї; статеві освіта молоді тощо).

Тема 3. Соціальні проблеми регіонального розвитку України

Поняття про соціальні проблеми регіонального розвитку. Соціальні проблеми регіонального розвитку України: гендерна нерівність; низький рівень та умови життя населення, бідність; доступність житла (високі ціни на нерухомість, нестача соціального житла); етнічні та релігійні конфлікти; соціальні хвороби (наркоманія та алкоголізм, ВІЛ-інфекція та СНІД, туберкульоз, суїцидність, аборти тощо); професійна захворюваність, професійний травматизм і професійна смертність; трудові конфлікти; безробіття; деформація трудового ринку (невідповідність професійної підготовки потребам економіки, тіньова зайнятість, нестабільні умови праці); інвалідність, незадовільний стан людей з обмеженими можливостями; соціальна ізоляція літніх людей (відсутність підтримки, дискримінація за віком); цифровий розрив (нерівний доступ до цифрових технологій, особливо у сільській місцевості); злочинність; мігранти, біженці і внутрішньо переміщені особи; корупція; недоступність та низька якість медичного обслуговування; проблеми освіти і науки; сирітство; дитяча безпритульність; неблагополучні сім'ї та домашнє насильство тощо. Регіоналізація соціального неблагополуччя України за О. І. Шаблієм. Проблеми нерівномірності соціального розвитку регіонів України. Соціальна поляризація простору. Полюси соціального розвитку та периферія. Рівні соціального розвитку регіонів України. Методики їх визначення. Соціальна безпека. Індикатори соціальної безпеки України (індикатори-стимулятори, індикатори-дестимулятори). Рівні соціальної безпеки регіонів України (оптимальний, задовільний, незадовільний, небезпечний, критичний, мінімальний або абсолютно небезпечний).

Місце України в різних рейтингах країн світу за показниками соціального розвитку: рейтинг за індексом людського розвитку (Human Development Index), індексом процвітання (Prosperity Index), індексом соціального прогресу (Social Progress Index), рівнем щастя (World Happiness Report), індексом якості життя людей похилого віку (Global AgeWatch Index), індексом стійкості суспільства (Sustainable Society Index), індексом гендерної нерівності (Gender Inequality Index), індексом хороших країн (Good Country Index), рівнем навмисних вбивств (Global Study on Homicide), рівнем освіти (Education Index), рівнем витрат на освіту (Global Education Expenditure), рівнем витрат на охорону здоров'я (Global Health Expenditure), індексом соціальної мобільності (World Economic Forum), індексом соціальної згуртованості та примирення (SCORE), індексом інклюзивного розвитку (WEF), індексом якості життя в містах (Numbeo) та інші.

Національна Методика вимірювання регіонального людського розвитку. Розподіл регіонів України за індексом людського розвитку.

Регіональна соціальна політика в Україні: сутність, мета і завдання, принципи і пріоритети, основні концептуальні напрями формування і реалізації, механізми реалізації соціальної політики.

Соціальні проблеми регіонального розвитку України в умовах війни та повоєнного відновлення. Соціальна резильєнтність та соціальна згуртованість українців в умовах повномасштабної війни. Соціальний капітал.

Тема 4. Економічні проблеми регіонального розвитку України

Поняття про економічні проблеми регіонального розвитку. Проблеми нерівномірності економічного розвитку регіонів України. Проблема гіперконцентрації галузей господарства в індустріальних та високоурбанізованих районах Донбасу, Придніпров'я та окремих промислових агломераціях.

Регіональні проблеми банківсько-фінансового сектору економіки.

Регіональні проблеми модернізації господарського потенціалу. Регіональні проблеми розвитку малого підприємництва. Проблеми формування та мобільності креативного класу в Україні.

Регіональні проблеми інвестиційної діяльності в Україні. Інвестиційна привабливість та інвестиційний клімат України в роки українсько-російської війни. Позитивні і негативні фактори, що впливали і продовжують впливати на інвестиційний клімат держави в цей період.

Економічна поляризація простору. Полюси економічного розвитку та периферія. Поляризація периферії.

Рівні економічного розвитку регіонів України. Методики їх визначення. Рівні конкурентоспроможності регіонів України. Індикатори конкурентоспроможності регіонів. Економічна безпека та її складові: виробнича безпека, демографічна безпека, енергетична безпека, зовнішньоекономічна безпека, інвестиційно-інноваційна безпека, макроекономічна безпека, продовольча безпека, соціальна безпека, фінансова безпека (банківська безпека, безпека небанківського фінансового ринку, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека). Рівні економічної безпеки регіонів України (оптимальний, задовільний, незадовільний, небезпечний, критичний, мінімальний або абсолютно небезпечний). Індикатори загроз економічній безпеці регіонів.

Місце України в різних рейтингах країн світу за показниками економічного розвитку (рейтинг за індексом глобальної конкурентоспроможності, рейтинг валового внутрішнього продукту, рейтинг валового національного доходу, рейтинг економічної свободи, рейтинг ведення бізнесу, рейтинг захисту прав власності, рейтинг міжнародної торгівлі, рейтинг споживання електроенергії, рейтинг продовольчої безпеки та інші).

Регіональна економічна політика України: сутність та завдання, складові елементи та основні принципи, становлення та проведення, фактори формування та механізм реалізації. Регіональна промислова політика в Україні. Регіональна аграрна політика в Україні.

Тема 5. Регіональні проблеми інноваційної діяльності в Україні

Регіональні проблеми інноваційної діяльності в Україні. Інновації: сутність поняття, значення. Інноваційна діяльність в Україні: аналіз статистичних даних з інноваційної діяльності за регіонами України (аналіз показників кількості інноваційно активних промислових підприємств; витрат на інноваційну діяльність; кількості впроваджених нових технологічних процесів тощо).

Регіональна інноваційна політика в Україні: цілі і завдання, елементи, інструменти. Види інноваційної політики: 1) *за активністю і напрямом державного втручання в економіку* – інноваційна політика технологічного поштовху, ринкової орієнтації, соціальної орієнтації, зміни економічної структури господарського механізму; 2) *за каталізатором розвитку* – дифузія інновацій, державна підтримка інноваційних форм; 3) *за масштабом охоплення* – локальне інноваційне середовище; міжгалузеві науково-технічні комплекси, кластери; міжнародне інноваційно-технологічне співробітництво; 4) *за походженням інноваційних ідей* – товарне клонування або стратегія перенесення, форсованого (імітаційного) інноваційного розвитку; ліцензійне копіювання або стратегія запозичення; саморозвиток, або стратегія нарощування, піонерного інноваційного розвитку; 5) *за типом інноваційного процесу* – стратегія наздоганяючого розвитку, стратегія випереджального розвитку; 6) *за пріоритетами розвитку* – стратегія стійкого (збалансованого) інноваційного розвитку, стратегія локальної переваги. Вид інноваційної політики України.

Моделі інноваційної політики за ступенем використання національного інноваційного потенціалу: модель стратегії «перенесення», модель стратегії «запозичення», модель стратегії «наращування». Модель інноваційної політики України.

Інноваційна стратегія: сутність поняття. Типи інноваційних стратегій: наступальна, захисна (оборонна), проміжна, поглинаюча, імітаційна, розбійницька. Типи регіональних інноваційних стратегій:

1) міжрегіональні стратегії: самозабезпечення, мобілізаційна, залучення зовнішніх ресурсів, реалізація виключних можливостей, інтелектуальна кооперація, технологічна ніша, технологічне лідерство;

2) державні стратегії розвитку регіонів: вибірковий пріоритетний розвиток, рівномірний розвиток, пропорційний розподіл ресурсів, локалізація, концентрація.

Регіональні інноваційні стратегії України.

Інноваційна інфраструктура: інноваційні бізнес-інкубатори, венчурні фірми, інноваційні центри, інноваційні кластери, технологічні, наукові і дослідницькі парки, технополіси, науково-технічні альянси та інші структури. Інноваційна інфраструктура України.

Тема 6. Екологічні проблеми регіонального розвитку України

Поняття про екологічні проблеми регіонального розвитку. Екологічні проблеми регіонального розвитку України: забруднення атмосферного повітря; забруднення водних ресурсів; забруднення ґрунтів; проблема накопичення та утилізації відходів; виснаження природних ресурсів; деградація екосистем; скорочення біорізноманіття; вирубка лісів та знеліснення територій; опустелювання та деградація земель; проблеми природно-заповідного фонду; негативні наслідки видобутку корисних копалин; екологічні проблеми урбанізованих територій; радіаційне забруднення територій; військова діяльність та її екологічні наслідки; екологічні та природно-техногенні катастрофи і надзвичайні ситуації; проблеми зміни клімату та адаптації до них; нерівномірність розміщення потенційно небезпечних виробництв.

Регіоналізація екологічних проблем України. Проблеми регіональної диференціації рівнів забруднення території України.

Місце України в різних рейтингах країн світу за показниками екологічного стану: індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index), індекс кліматичної вразливості (Climate Vulnerability Index), індекс екологічного сліду (Ecological Footprint), індекс живої планети (Living Planet Index), індекс стійкості довкілля (Environmental Sustainability Index), індекс екологічних загроз (Environmental Threat Index), індекс водного стресу (Water Stress Index), індекс якості повітря (Air Quality Index) та інші.

Національні та регіональні екологічні індекси та показники. Розподіл регіонів України за індексом екологічного стану.

Регіональна екологічна політика в Україні: сутність, мета і завдання, принципи і пріоритети, основні концептуальні напрями формування і реалізації, механізми реалізації екологічної політики.

Екологічні проблеми регіонального розвитку України в умовах війни та повоєнного відновлення. Екологічна безпека в контексті національної безпеки України. Екологічна резильєнтність територій.

Тема 7. Проблеми суспільно-географічного районування та удосконалення адміністративно-територіального устрою України

Сутність та специфіка суспільно-географічного районування. Фактори, принципи, критерії та показники суспільно-географічного районування. Стадії (рівні) розвитку суспільно-географічного району. Види суспільно-географічного районування – однорідні і вузлові суспільно-географічні райони; інтегральні (комплексні), міжгалузеві (комбіновані, багатогалузеві) і галузеві суспільно-географічні райони. Макро-, мезо-, мікро- та топорайонування. Класифікація інтегральних суспільно-географічних районів (за М. Д. Пістуном) – за суспільним значенням, масштабом території та кількістю населення; за рівнем суспільного розвитку; за напрямком і рівнем спеціалізації людської діяльності; за рівнем комплексно-пропорційного розвитку. Досвід суспільно-географічного районування України. Сучасний стан інтегрального суспільно-географічного районування в Україні.

Адміністративно-територіальний устрій: сутність, визначення основних понять. Адміністративно-територіальний поділ та адміністративно-територіальні одиниці як базові категорії адміністративно-територіального устрою.

Види адміністративно-територіального устрою. Адміністративно-територіальний устрій України. Україна – унітарна держава.

Історія розвитку сучасного адміністративно-територіального устрою України. Найстаріші області України, утворені в 1932 р. (Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Київська, Одеська, Харківська та Чернігівська). Регіон, що приєднався до України останнім (в 1954 р. – Кримська область, з 1992 р. – АР Крим). Область, що була утворена в країні останньою (в 1955 р. – Черкаська). Старі назви регіонів України (Кам'янець-Подільська, Ворошиловградська, Сталінська, Дрогобицька, Станіславська, Ізмаїльська). Автономна Молдавська радянська соціалістична республіка як регіон України.

Адміністративно-територіальна реформа в Україні як засіб усунення недоліків адміністративно-територіального устрою та необхідна умова для вступу в Європейський Союз. Сутність адміністративно-територіальної реформи в Україні, її мета і завдання.

Характеристика сучасного адміністративно-територіального устрою України. Перший рівень – держава (Україна – унітарна держава з єдиним центром управління, столиця – місто Київ). Другий рівень – регіональний (24 області та АР Крим; 2 міста зі спеціальним статусом – Київ і Севастополь). Третій рівень – субрегіональний (районний). У ході реформи 2020 року кількість районів скорочено з 490 до 136. Четвертий рівень – базовий (громадський). Створено територіальні громади (ТГ) – базову одиницю місцевого самоврядування. На 2020 рік утворено 1469 територіальних громад, які об'єднали колишні міста, селища й села. П'ятий рівень – населені пункти. Адміністративні одиниці типу «сільрада» офіційно ліквідовані.

Основні особливості нового устрою. Перехід до трирівневої системи управління «держава → район → територіальна громада». Децентралізація – передача значної частини повноважень і ресурсів громадам. Оптимізація територій – укрупнення районів і формування спроможних громад. Підвищення ефективності управління, скорочення дублювання функцій органів влади.

Недоліки (виклики) нового устрою. Нерівномірна спроможність громад (особливо в сільських районах). Труднощі адаптації управлінської системи до нових повноважень. Недостатнє фінансове забезпечення окремих ТГ. Питання узгодження нових меж та майнових прав.

Централізація і децентралізація в регіональній політиці України. Проєкти адміністративно-територіальної реформи в Україні.

Конструктивна роль суспільно-географічного районування. Суспільно-географічне районування як основа удосконалення адміністративно-територіального устрою.

Тема 8. Проблеми раціонального розміщення галузей господарства та ефективності регіонального розвитку в Україні

Сутність, принципи та закономірності розміщення галузей господарства. Фактори розміщення галузей господарства в Україні. Вплив глобалізації на розвиток регіонів України. Роль інституціональних факторів.

Концепції розміщення галузей господарства. Традиційні форми територіальної організації продуктивних сил (промислові пункт, центр, вузол і район; сільськогосподарські та агропромислові пункти, центри, вузли і зони; транспортні пункт, центр, вузол і термінал; транспортні лінія, мережа, система, коридор; центри обслуговування різних ієрархічних рангів). Територіальні комплекси як традиційна форма розміщення галузей господарства в Україні: переваги та вади. Нові форми територіальної організації продуктивних сил (кластери, спеціальні (вільні) економічні зони, території пріоритетного розвитку, індустриальні (промислові) парки, єврорегіони, міжнародні транспортні коридори, інноваційні структури (інноваційні бізнес-інкубатори, інноваційні кластери, технопарки, технополіси, інноваційні центри, венчурні фірми, науково-технічні альянси та ін.), спільні підприємства, регіональні ринки). Територіальні кластери: зарубіжний досвід та перспективи впровадження в Україні. Кластерно-мережева організація господарства.

Тема 9. Науково-дослідницький проєкт з проблем регіонального розвитку

Вибір теми науково-дослідницького проєкту з проблем регіонального розвитку України. Реферування фахової літератури. Підготовка теоретичних основ дослідження. Розробка методики проведення дослідження.

Збір статистичних даних та інформації для проведення дослідження. Проведення просторово-часового аналізу та синтез отриманих знань за темою дослідження. Візуалізація результатів дослідження. Побудова графічних та картографічних моделей.

Розробка презентації науково-дослідницького проєкту. Доповідь результатів науково-дослідницького проєкту з проблем регіонального розвитку України.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
	го	л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Проблеми регіонального розвитку: сутність, класифікація	8		6			8
Тема 2. Демографічні проблеми регіонального розвитку України	12					6
Тема 3. Соціальні проблеми регіонального розвитку України	12		6			6
Тема 4. Економічні проблеми регіонального розвитку України	12		4			8
Тема 5. Регіональні проблеми інноваційної діяльності в Україні	6		2			4

Тема 6. Екологічні проблеми регіонального розвитку України	6				4
Тема 7. Проблеми суспільно-географічного районування та удосконалення адміністративно-територіального устрою України	2		2		2
Тема 8. Проблеми раціонального розміщення галузей господарства та ефективності регіонального розвитку в Україні	2				2
Тема 9. Науково-дослідницький проєкт з проблем регіонального розвитку	12		2		10
Поточна контрольна робота	8		2		6
Підсумковий екзаменаційний контроль	10				10
Разом за курс	90		24		66

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна форма
1-3	Проблеми регіонального розвитку. Демографічні проблеми регіонального розвитку України	6
4-6	Соціальні проблеми регіонального розвитку України	6
7-8	Економічні проблеми регіонального розвитку України	4
9	Регіональні проблеми інноваційної діяльності в Україні	2
10	Екологічні проблеми регіонального розвитку України / Проблеми суспільно-географічного районування та удосконалення адміністративно-територіального устрою України / Проблеми раціонального розміщення галузей господарства та ефективності регіонального розвитку в Україні (на вибір студента)	2
11	Науково-дослідницький проєкт з проблем регіонального розвитку	2
	Поточна контрольна робота	2
Усього		24

Практичні роботи частково виконуються за індивідуальними варіантами для кожного студента (окремі варіанти, практичні кейси).

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин денна форма
1	Опрацювання теми «Проблеми регіонального розвитку: сутність, класифікація»	8
2	Опрацювання теми «Демографічні проблеми регіонального розвитку України»	2
3	Підготовка питань для обговорення та виконання практичних завдань до практичного заняття «Демографічні проблеми регіонального	4

	розвитку України»	
4	Опрацювання теми «Соціальні проблеми регіонального розвитку України»	2
5	Підготовка питань для обговорення та виконання практичних завдань до практичного заняття «Соціальні проблеми регіонального розвитку України»	4
6	Опрацювання теми «Економічні проблеми регіонального розвитку України»	4
7	Підготовка питань для обговорення та виконання практичних завдань до практичного заняття «Економічні проблеми регіонального розвитку України»	4
8	Опрацювання теми «Регіональні проблеми інноваційної діяльності в Україні»	2
9	Підготовка питань для обговорення та виконання практичних завдань до практичного заняття «Регіональні проблеми інноваційної діяльності в Україні»	2
10	Опрацювання теми «Екологічні проблеми регіонального розвитку України»	2
11	Опрацювання теми «Проблеми суспільно-географічного районування та удосконалення адміністративно-територіального устрою України»	2
12	Опрацювання теми «Проблеми раціонального розміщення галузей господарства та ефективності регіонального розвитку в Україні»	2
13	Підготовка питань для обговорення та виконання практичних завдань до практичного заняття «Екологічні проблеми регіонального розвитку України» / «Проблеми суспільно-географічного районування та удосконалення адміністративно-територіального устрою України» / «Проблеми раціонального розміщення галузей господарства та ефективності регіонального розвитку в Україні» (на вибір студента)	
14	Підготовка науково-дослідницького проєкту з проблем регіонального розвитку	10
15	Підготовка до поточної контрольної роботи	6
16	Підготовка до підсумкового екзаменаційного контролю	10
	Разом за курс	66

Результати самостійної роботи перевіряються шляхом опитування на практичному занятті; виконання відповідних практичних завдань, що надаються в методичній розробці до практичного заняття; виносяться на поточну контрольну роботу та підсумковий (екзаменаційний) контроль (ті теми, за якими є аудиторні заняття).

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені навчальним планом.

7. Методи навчання

- репродуктивні;
- проблемно-пошукові;
- дослідницькі.

Під час вивчення курсу передбачені самостійні і практичні роботи студентів (в першу чергу зі статистичною, географічною і картографічною інформацією, а також з навчально-науковою та періодичною літературою, інтернет-джерелами, регіональними програми і стратегіями розвитку), використання комп'ютерної техніки, індивідуальні і групові консультації. Самостійна робота студентів включає такі види занять із зазначених вище тем: поглиблене вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання, літератури за заданою тематикою, пошук додаткової інформації, підготовка до практичних занять, поточної контрольної роботи та підсумкового семестрового контролю тощо.

Усі матеріали і навчально-методичний комплекс представлені у середовищі Office365.

У разі подовження воєнного стану, пов'язаного зі збройною агресією проти України, та обумовленою цим складною безпековою ситуацією в Харківській області та місті Харків заняття проводяться дистанційно в форматі відеоконференції (платформи Zoom, Google Meet – на вибір студентів і з урахуванням обмеженості використання платформ). Консультації індивідуальні та групові відбуваються з використанням месенджерів.

8. Методи контролю

1. Перевірка виконання практичних робіт (письмові відповіді на питання, складання картосхем, графіків, діаграм, таблиць, схем, математичний аналіз статистичних даних тощо).
2. Теоретичний захист практичних робіт (індивідуальне, комбіноване, фронтальне опитування).
3. Участь у дискусіях під час практичних занять.
4. Вирішення проблемних питань і завдань під час практичних занять.
5. Виконання групових проєктів під час практичних занять.
6. Захист науково-дослідницького проєкту.
7. Написання поточної контрольної роботи.
8. Написання підсумкового (екзаменаційного) контролю.

Курс «Практикум з проблем регіонального розвитку» створений, сертифікований та відкритий для студентів на навчальній платформі Moodle. Всі види контролю проводяться й оцінюються на цій платформі.

Підсумковий (екзаменаційний) контроль проводиться в письмовій формі. У разі проведення екзамену в дистанційній формі використовується LMS платформа «Moodle» з автентифікацією здобувача у режимі відеоконференції. Використовуються технічні і програмні засоби, які дозволяють забезпечити аудіо- і відеофіксацію.

Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, всі контрольні заходи мають проводитися з обов'язковим дотриманням студентами вимог академічної доброчесності. Якщо академічну недоброчесність виявлено при проведенні поточної контрольної роботи або підсумкового екзаменаційного контролю, його оцінка за виконання роботи має бути знижена до 0 балів.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Екзамен	Су- ма	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	КР			Ра- зом
ПР1-3		ПР 4-6	ПР7-8	ПР9	ПР10			ПР 11				
12		12	8	4	4			10				

T1, T2 ... T9 – теми розділів

ПР – практична робота

КР – контрольна робота, передбачена навчальним планом

Для допуску до складання підсумкового (екзаменаційного) контролю здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 30 балів з навчальної дисципліни під час практичних занять, поточного контролю, самостійної роботи.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Практичне заняття (2 академічні години) – 4 бали (якщо декілька практичних занять об'єднані однією темою, то оцінюються кожне окремо):

- виконання практичних завдань – 3,5 бали;
- доповіді за темами, відповіді на запитання, участь у дискусії – 0,5 балів.

Оцінювання одного практичного заняття (2 академічні години) – від 0 до 4 балів:

0 балів – робота не виконана;

1 бал – виконана частково, у тезовій формі, повністю відтворена інформація з інтернет, знання фрагментарні і поверхові;

2 бали – завдання виконано частково, висновки не аргументовані, робота підготовлена недбало, або завдання виконано повністю, містить суттєві помилки методичного характеру, знання поверхові;

3 бали – завдання виконано повністю, вчасно, без недоліків або із несуттєвими неточностями, знання достатні;

4 бали – творчий підхід до розкриття питання, повно і правильно виконана, демонстрація глибоких знань теорії, зауваження відсутні.

Науково-дослідницький проєкт – 10 балів

- виконання завдань – 7 балів;
- доповідь, відповіді на запитання, участь у дискусії – 3 бали.

Критерії оцінювання проєкту

Рівні	Зовнішня оцінка	Оформлення й виконання	Захист, презентація
Високий (9-10 балів)	Проект має соціальну значущість, висунуті актуальні проблеми, достатня глибина проникнення в проблему. В процесі роботи використані різноманітні методи дослідження й	Проект демонструє реальну, практичну спрямованість і значимість. Студенти продемонстрували творчість, оригінальність. Цитування й	Доповідь вирізняється якістю, переконаністю й переконливістю, аргументованістю. Продемонстрована глибина знань з

	обробки інформації, була продемонстрована нестандартність мислення. Прийняті рішення доведені, висновки аргументовані. Кожен з учасників проєкту працював активно, рішення приймалися колективно; учасники демонстрували взаємодоповнюваність, взаємодопомогу, демократичність і діловитість у спілкуванні	бібліографія оформлені відповідно до вимог. Усі записи виконані якісно, відповідно до стандартних вимог.	предмету. Доповідач готовий до дискусії, повно відповідав на запитання, має ділову й вольову якість. Продemonстрована культура мовлення. Використана наочність
Достатній (6-8 балів)	Проект має соціальну значущість, висунуті актуальні проблеми, але проникнення в них недостатнє. У процесі роботи використані різноманітні методи дослідження й обробки інформації, але студенти мислили стандартно. Висновки й рішення недостатньо аргументовані. Учасники проєктування працювали активно, колективно приймали рішення, але між їхніми діями спостерігалася неузгодженість	Проект демонструє реальну, практичну спрямованість і значимість. Студенти працювали за зразком, стандартно. Допущені окремі помилки в цитуваннях та оформленні бібліографії. У записах спостерігалися окремі порушення стандартних вимог.	Доповідь переконлива, але не всі твердження достатньо аргументовані. Не продемонстрована глибина знань з предмету. Доповідач має ділову й вольову якість, готовий до дискусії, але наявні недоліки у відповідях на запитання. Допущені мовленнєві недоліки. Використана наочність
Середній (3-5 балів)	Проект не має соціальної значущості, проблеми не вирізняються актуальністю, розроблені поверхнево. Студенти мислили стандартно. Рішення й висновки не аргументовані. Студенти працювали неактивно, неузгоджено	Проект не має практичної спрямованості. Записи виконані з порушенням стандартних вимог	Доповідь недостатньо аргументована, не переконлива. Знання з предмету поверхневі. Допущені мовленнєві недоліки. Наочність відсутня.
Низький (0-2 бали)	Проект не має соціальної значущості, висунуті проблеми не розроблені.	Проект не має практичної спрямованості.	Доповідь не підготована. Рівень знань з предмету

	Студенти працювали безсистемно. Проект не має висновків, чітко висловлених рішень. Не всі студенти працювали над проєстом	Допущені мовні та мовленнєві помилки, порушення вимог.	низький. Допущені мовленнєві недоліки. Наочність відсутня
--	---	--	---

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 10 балів: система завдань різного типу і рівня складності (тестові завдання; визначення понять; питання, що передбачають розгорнуті відповіді). Детальна розбаловка поточної контрольної роботи представлена на самій роботі біля кожного завдання.

Підсумковий (екзаменаційний) контроль – 40 балів: система завдань різного типу і рівня складності (тестові завдання; визначення і розкриття сутності понять; питання, що передбачають розгорнуті відповіді). Детальна розбаловка підсумкового (екзаменаційного) контролю представлена на самій роботі біля кожного завдання.

Визнання результатів навчання, отриманих у **неформальній освіті** (літні школи, онлайн-курси, тренінги тощо з указаними результатами навчання, які є тотожними до указаних у робочій програмі дисципліни), проводиться за заявою здобувача відповідно до Порядку визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна.

Під час вивчення дисципліни за результатами підготовки публікацій або доповіді на регіональних / всеукраїнських / міжнародних конференціях за тематикою відповідно до тем дисципліни за наявності підтверджувального сертифікату із зазначеними компетентностями, які є тотожними до вказаних у робочій програмі, здобувач може отримати 10 балів додатково до загальної суми поточних балів (сертифікат, підтвердження ролі доповідача надаються викладачу шляхом прикріплення відповідних документів у розділі «Неформальна освіта» на сторінці курсу на платформі Moodle) або за умови співпадіння з певними видами робіт, здобувач вищої освіти отримує бали відповідно до даної робочої програми навчальної дисципліни та звільняється від поточного контролю за ними.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література:

1. Барановський М. О. Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій України. Ніжин, 2009. 396 с.
2. Барановський М. О. Економічна та соціальна географія України: реальний сектор економіки: навчальний посібник. Ніжин : Видавець Лисенко М.М., 2018. 376 с.
3. Гринів Л. С., Кічурчак М. В. Національна економіка України : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 470 с.
4. Відбудова України: принципи та політика. За ред. Ю. Городніченка, І. Сологуб, Беатріс Ведер ді Мауро. *Центр досліджень економічної політики (CEPR)*. 2022. 508 с.
5. Гукалова І. В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація : монографія. Київ, 2009. 346 с.
6. Гусєва Н. В. Практикум з проблем регіонального розвитку : методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю 106. Географія освітньо-професійною програмою «Економічна та соціальна географія». Харків, 2018. 151 с. Режим доступу : <http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Метод-вказівки-з-проблем-PP.pdf>
7. Гусєва Н., Маляренко К., Лимар О. Пріоритетні сфери і галузі економіки України: трансформації в умовах війни. *Часопис соціально-економічної географії : міжрегіональний збірник наукових праць*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. Вип. 36. С. 75-80.
8. Економіка відновлення : навчальний посібник. За ред. В. І. Грушка. Київ : Університет економіки та права «КРОК», 2023. 221 с.
9. Економічне відродження через індустріальний розвиток України. Харків : Повноколір, 2020. 433 с.
10. Корінець Р. Сільський розвиток : посібник для фахівців з аграрного та сільського розвитку територіальних громад. Київ, 2023. 158 с.
11. Литвин С. Х., Добровольська В. В. Підготовка дослідницького проєкту та презентація результатів наукових досліджень : підручник. Київ : НАКККиМ, 2022. 253 с.
12. Лопатченко І. М. Територіальна організація влади в Україні: конспект лекцій. Харків : ФО-П Леонов Д.С., 2020. 102 с.
13. Маруняк Є. О. Глобалізація та її вплив на розвиток регіонів України. Київ : Реферат, 2007. 224 с.
14. Мезенцев К. В., Підгрушний Г. П., Мезенцева Н. І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність та поляризація : монографія. Київ : Прінт сервіс, 2014. 132 с.
15. Мезенцев К. В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. 253 с.
16. Підгрушний Г. П. Промисловість і регіональний розвиток України : монографія. Київ : Інститут географії НАН України, 2009. 300 с.
17. Пістун М. Д., Мельничук А. Л. Сучасні проблеми регіонального розвитку : навчальний посібник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2010. 286 с.
18. Покляцький С. А. Умови життя населення великих міст України: суспільно-географічне дослідження. Київ: Наукова думка, 2016. 184 с.
19. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія. За ред. З. С. Варналія. Київ : Знання України, 2005. 498 с.
20. Смаль В. В. Трансформація господарства постіндустріальних країн: наукові засади суспільно-географічного дослідження. Київ : Київський нац. ун-тет імені Тараса

Шевченка, 2011. 370 с.

21. Смаль І. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник. Ніжин : Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2009. 287 с.
22. Томарева-Патлахова В. В. Моделі регіонального розвитку в контексті економічних реформ. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2013. № 1. С. 76-80. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/drep_2013_1_17.pdf
23. Територіальна структура господарства і розселення населення в Україні. За ред. В. П. Нагірної. Київ : Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2010. 280 с.
24. Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С. Планування території : навчальний посібник. Херсон : Грін Д. С, 2014. 268 с.
25. Топчієв О.Г., Мальчикова Д. С., Яворська В. В. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики: навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 372 с.
26. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : колективна монографія. За ред. К. Мезенцева, О. Олійника, Н. Мезенцевої. Київ : Видавництво «Фенікс», 2017. 438 с.

Допоміжна література:

1. Бондар О. В. Інноваційна політика України в контексті сталого розвитку та євроінтеграції. *Стратегія інноваційного розвитку економіки*. 2011. С. 13-16. Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2011_6/13.pdf
2. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування. Т.1. Природно-техногенна (екологічна) безпека. За ред. Б. М. Данилишина. Київ : Наукова думка, 2008. 391 с.
3. Бутко М. П. Регіональна економіка в модернізаційному форматі: підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2023. 432 с.
4. Возняк Г. В. Сучасні теорії та парадигми регіонального розвитку: практичний вимір для України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. трав. (Вип. 5). С. 671-677. Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/138.pdf>
5. Гудзеляк І. І. Географія населення : навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 232 с.
6. Гусева Н., Немець О. Інвестиційна привабливість України в умовах війни. *Часопис соціально-економічної географії : міжрегіональний збірник наукових праць*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. Вип. 35. С. 7-19.
7. Дегтярьова І. Теорії регіонального розвитку та їх еволюція як основа сучасного регіонального управління. *Вісник Національної академії державного управління*. 2010. № 4. С. 141-148. Режим доступу : <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-4-20.pdf>
8. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія. За ред. З. С. Варналія. Київ : НІСД, 2007. 768 с.
9. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі XX-XXI століть: нові пріоритети. Київ : Наукова думка, 2006. 512 с.
10. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 490 с.
11. Дудник І. М., Литовченко І. В. Суспільно-екологічне районування території (географічний підхід) : монографія. Київ : ІМВ НАУ, 2011. 189 с.

12. Запотоцький С. П. Регіональна конкурентоспроможність: суспільно-географічні засади формування: монографія. Київ: Бізнес Медіа Консалтинг, 2012. 424 с.
13. Іжа М. М., Приходченко Л. Л., Саханенко С. Є. та ін. Регіональне управління : навчальний посібник. За заг. ред. Л. Л. Приходченко. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. 652 с.
14. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. *Том 3. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. Остаточний варіант (проект від 19. 10. 2011 р.)*. Київ : Фенікс, 2011. 76 с. Режим доступу : http://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/3_UA.pdf
15. Інноваційно-інвестиційна і технологічна безпека трансформації регіональних економічних систем. За ред. М. А. Хвесика. Київ : Наукова думка, 2013. 487 с.
16. Котикова О. І., Горобченко О. А., Олійник Т. Г., Крилова І. Г., Мельник І. О., Купчишина О. А. Національна економіка: навчальний посібник (у рисунках, схемах і таблицях). Миколаїв : Іліон, 2020. 196 с.
17. Мезенцева Н. І., Кривець О. О. Гендер і географія в Україні : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2013. 194 с.
18. Немець К. А., Немець Л. М. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 170 с.
19. Немець К. А., Немець Л. М. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі: монографія. Харків: РВВ ХНУ, 2013. 189 с.
20. Немець Л. М. Стійкий розвиток: соціально-географічні аспекти (на прикладі України) : монографія. Харків : Факт, 2003. 383 с.
21. Немець Л., Мезенцев К., Гусєва Н., Мезенцева Н., Мельничук А., Немець К., Сегіда К. Соціальна географія: підручник. За ред. Л. Немець та К. Мезенцева. Київ-Харків, 2019. 305 с.
22. Пилипенко І. О., Мальчикова Д. С. Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області) : навчальний посібник. Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2007. 112 с.
23. Регіональна економіка : навчальний посібник. 2-е видання. За ред. В. К. Збарського і В. І. Мацибори. Київ : Каравела, 2023. 280 с.
24. Тихомирова Є. Б. Моделі регіональної політики ЄС. Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pmv/2011_3/p053.pdf
25. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : навчальний посібник. Одеса : Астропринт, 2005. 632 с.
26. Яворська В. В. Регіональні геодемографічні процеси в Україні : монографія. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2013. 384 с.
27. Шаблій О. І. Основи суспільної географії : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 296 с.
28. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2001. 744 с.
29. Niemets L., Husieva N., Sehida K., Kraynukov O., Lohvinova M., Suptelo O. Forced internal displacement in Ukraine: realities, socio-economic problems, perspectives. «*Vision 2020: Education Excellence and Innovation Management through*» : *The International Business Information Management Conference (33rd IBIMA) (Granada, Spain 10-11 April, 2019)*. Editor Khalid S. Soliman.
30. Husieva N., Niemets O. Investment policy of Ukraine during a full-scale war: priority measures and future prospects. *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series Geology, Geography Ecology*. 2024. Issue 60. P. 199-214.

31. Kliuchko L., Bedriy E., Kucheriava H., Husieva N. Urbicide in Eastern Ukraine (case study of the city of Kharkiv, Ukraine). *Achieving Sustainability in Ukraine through Military Brownfields Redevelopment*. Oradea-Kharkiv, 2023.
32. Niemets L., Husieva N., Suptelo O., Sehida K., Kravchenko K. Research of brownfields and greyfields of the city: theory and practice. «*Vision 2020: Sustainable Economic Development and Application of Innovation Management from Regional expansion to Global Growth*» : *The International Business Information Management Conference (32nd IBIMA) (Seville, Spain 15-16 November, 2018)*. Editor Khalid S. Soliman. P. 409-435.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Гусєва Н. В., Немець Л. М., Сегіда К. Ю. Практикум з проблем регіонального розвитку : сертифікований дистанційний курс. *Центр підтримки цифрового навчання Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Режим доступу : <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=6140>
2. Дайджест відновлення України. *ОФІС РЕФОРМ Кабінету Міністрів України*. Режим доступу : <https://rdo.in.ua/daydzhest-vidnovlennya-ukrayiny>
3. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Режим доступу : <http://ird.gov.ua/>
4. Державна служба статистики України. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Режим доступу : https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2020/10/22/POSTANOVA_KMU_695_DSRR_2027.pdf
6. Децентралізація. Режим доступу : <https://decentralization.ua/>
7. Закон України від 9 липня 2022 року № 2389-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій». *Верховна Рада України*. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>
8. Закон України від 4 березня 2004 року № 1580-IV «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст». *Верховна Рада України*. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1580-15#Text>
9. Електронна бібліотека авторефератів дисертацій. *Електронний фонд Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/%5Bin=_scripts/ep.in%5D
10. Індекс інвестиційної привабливості України, 2013-2024 роки. *European Business Association*. Режим доступу : <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analitska/>
11. Індустріальні парки в Україні. *Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України*. Режим доступу : <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=6463d3ba-aa13-4e54-8db9-0f36642c43d9&tag=IndustrialniParkiVUkraini>
12. Інститут регіонального розвитку. Режим доступу : <https://www.institute.lviv.ua/>
13. Міжнародний центр перспективних досліджень. Режим доступу : <https://www.icps.com.ua/>
14. Міністерство цифрової трансформації України. Режим доступу : <http://dknii.gov.ua>
15. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
16. Міністерство розвитку громад та територій України. Режим доступу : <http://minregion.gov.ua>
17. Національний інститут стратегічних досліджень. Режим доступу : <https://niss.gov.ua/>

18. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. *Електронний фонд Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/>
19. Національна економічна стратегія України на період до 2030 року. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>
20. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Режим доступу : <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorenniya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku>
21. ПРООН Україна. Режим доступу : <https://www.undp.org/uk/ukraine>
22. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Режим доступу : <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/stratehiya-staloho-rozvytku-ukrayiny-do-2030-roku>
23. Advantage Ukraine. Режим доступу : <https://advantageukraine.com/ua/>